

Møde for lukkede dører, Stortinget 18. januar 1908

Møde for lukkede dører i Stortinget
den 18. januar 1908 kl. 17.30.

Præsident: C. Berner.

Mødet sattes for lukkede døre.

Præsidenten: Jeg udbeder mig Stortingets bemyndigelse til, at man gaar til behandling for lukkede døre af indstilling fra konstitutionskomiteen angaaende integritetstraktaten. - Da ingen har udtalt sig derimod, ansees det som vedtaget. Præsidenten foreslaar dernæst, at regjeringens medlemmer gives adgang til mødet. - Da ingen har udtalt sig derimod, ansees ogsaa det som vedtaget.

Til behandling foreligger indstilling fra konstitutionskomiteen angaaende kongelig proposition om Stortingets godkjendelse af den under 2den november 1907 undertegnede traktat mellem Norge, Tyskland, Frankrige, Storbritannien og Rusland angaaende Norges integritet. Ved en trykfeil, som man ved korrekturlæsningen paa kontoret ikke er bleven opmærksom paa, staar der i slutningen: Kristiania i konstitutionskomiteen den 16de november 1908 istedetfor den 16de januar. Forlanger nogen ordet om sagen i dens almindelighed?

Statsminister Løvland: Jeg vilde gjerne give en kort redegjørelse for sagen, men om præsidenten vil referere indstillingen først, eller om jeg skal give denne redegjørelse paa forhaand, kan være mig ligegyldigt.

Præsidenten: Jeg antager, det er ligesaa godt, statsministeren tager ordet med det samme.

Statsminister Løvland: Det er ikke meget at sige om sagen. Traktaten foreligger til Stortingets godkjendelse eller forkastelse og maa tale for sig selv. Jeg skal bare forsøge saa kort som muligt at give en udsigt over, hvordan den er bleven til. Den har sin oprindelse fra begivenhederne i 1905, og det paa to maader: først i forholdet til Sverige og dernæst i forholdet til vestmagterne. Som man vil erindre, vedtog den svenske rigsdag sommeren 1905 en skrivelse til kongen af Sverige angaaende Sveriges anerkjendelse paa visse betingelser af unionsopløsningen. Der siger rigsdagen bl.a.: "Naturligtvis måste vid en upplösning af unionen vårt lands förhållande till främmande makter, i de afseenden detta reglerats genom traktater mellan de förenade rikena å ena och någon främmande makt å andre sidan, tages under behörigt öfvervägande. Riksdagen vill i fråga om denna punkt allenast framhålla nödvändigheten af att Sveriges rättslige ställning i internationellt hänseende blifver fullt klar, så at intet tvifvel vid framtida tillämpning kan uppstå vare sig om Sveriges traktatsrättigheter med däremot svarande forpliktelse eller om dess fullständiga

frihet från ansvar før Norge gentemot andra stater." Det var altsaa en fordring fra riksdagen til den svenske kongemagt. I henhold dertil fremkom der - som hr. præsidenten vil erindre sammen med os andre delegerede i Karlstad - fra svensk side forslag til et særligt punkt i Karlstadoverenskomsterne, som jeg ogsaa maa faa lov at citere, da jeg tror, det er bra, at det i denne forbindelse kommer ind i de senere referater; det er ikke langt. Det staar som punkt 5 i sidste del af Karlstadoverenskomsterne og lyder saa: "Hvert rige skal derefter (): efter Sveriges notifikation til fremmede magter om unionens opløsning) til de fremmede magter, med hvilke rigerne har afsluttet gjældende, fælles bindende traktater eller andre aftaler, rette henvendelse om udtrykkelig erkjendelse af, at hvert fællesskab i rettigheder eller forpligtelser efter disse traktater eller andre aftaler er ophørt, saaledes at der ikke for eftertiden paahviler det ene rige nogetsomhelst ansvar med hensyn til opfyldelse af forpligtelser, som angaar det andet rige." De norske delegerede i Karlstad havde - som hr. præsidenten vil erindre - ikke noget væsentligt at erindre mod dette, men syntes, det var en ting, som faldt af sig selv. Det er saaledes vedtaget i Karlstadoverenskomsterne efter svensk forslag. Baade fra norsk og svensk side var man paa det rene med, at hermed sigtedes særlig til pligter og ansvar ifølge novembertraktaten af 1855. Den svenske statsminister anfører med rette i sit forelæg til riksdagen af 30te september 1905, at ordene i det anførte punkt af Karlstadaftalerne er valgte saaledes, at de ogsaa omfatter den saakaldte novembertraktat. Under forhandlingerne i Karlstad blev spørgsmaalet om garantitraktater for hvert af rigerne til afløsning af traktaten af 1855 saavel som om garanti af den neutrale zone flere gange bragt paa bane. Medens de norske delegerede forbeholdt sig at søge saadan garanti, blev fra svensk side udtalt, at Sverige for sin del neppe kom til at gjøre det. Det var altsaa forudsat fra begge sider, at hvert af rigerne i denne sag skulde indrette sig overensstemmende med sine egne interesser, og at dette ikke skulde kunne opfattes som illoyalitet overfor det andet rige. Det er altsaa det ene udgangspunkt for de forhandlinger, som har ført til den foreliggende traktat: det var for at afløse den gamle novembertraktat og klargjøre Norges stilling i det forhold.

For det andet er udgangspunktet at søge i vestmagternes forhold til novembertraktaten. Den norske regjering blev snart vidende om, at ledende kredse i Storbritannien og Frankrige havde den opfatning, at novembertraktaten af 1855 var bortfaldt ved opløsningen af unionen mellem Norge og Sverige. Der ræsonneredes saa: Novembertraktaten var af militær natur og tilsagde hjælp fra England og Frankrige mod Rusland til de to riger Norge og Sverige. Naar nu disse skiltes ad og den ene trediedel af halvøens stridskræfter tillands og tilvands tilhørte Norge og

disponeredes af Norge og to trediedele tilhørte Sverige og disponeredes af Sverige, da bortfaldt selvfølgelig traktaten, da den var knyttet til begge lande. Man kan ikke have den forpligtelse ligeoverfor én trediedel eller overfor de to trediedele, som man har ligeoverfor det hele. En fransk ytring er saa: Traktaten var sluttet med unionen; de to riger har opløst unionen, kontrahenten er forsvunden, og dermed er traktaten ogsaa forsvunden. Dette blev ikke officielt fremstillet, men det blev sagt os fra kredse, som var bestemmende for engelsk og fransk opfatning. Dog var man i Frankrige ikke saa bestemt i opfatningen som i England. Fra norsk side blev der svaret: Vi erkjender ikke, at novembertraktaten ligesaa lidt som andre traktater dermed er af sig selv bortfaldt; men vi er villige til at gaa ind i forhandling om formelt at ophæve den og under de forhandlinger reise spørgsmaalet om at erstatte den med en tidsmæssig og passende traktat. Den norske regjering mente at maatte tage under overveielse at søge den gamle novembertraktat erstattet ved en integritetstraktat med de fire nordeuropæiske stormagter. Herom foreligger offentlige udtalelser fra medlemmer af den norske regjering allerede høsten 1905, ligesom spørgsmaalet blev drøftet i den norske presse paa den tid: I løbet af vinteren 1905-06 og sommeren 1906 blev sagen fra norsk side leilighedsvis bragt paa bane ligeoverfor de fire regjeringer og deres repræsentanter, og den norske minister i Stockholm underrettede i april 1906 mundtlig den svenske udenrigsminister om, at den norske regjering agtede at stille henvendelse til en række stormagter om en traktat om garanteret integritet for Norge. Det havde været den svenske rigsdag og den svenske regjering magtpaaliggende i 1905 samtidig med erkjendelsen af unionens opløsning ved udtrykkelig overenskomst at fastslaa fællesskabets ophør i alle traktatforhold til udlandet. Herimod havde Norge ingen indvending. Den norske regjering fandt det selvfølgelig paakrævet at søge at klargjøre og betrygge rigets internationale stilling. Imidlertid ansaa den det rigtigt og hensynsfuldt officielt at underrette den svenske regjering tidligere end nogen anden om sin hensigt. Vi underrettede paa forhaand om forhandlingernes indhold og formaal; men da Sverige ikke var deltager, og af hensyn til de medforhandlende, holdt vi naturligvis ikke Sverige underrettet om detaljer og om forhandlingernes gang. I november 1906 gjorde den norske regjering henvendelse til de fire stormagter om at træde i forhandlinger i det angivne øiemed, idet man overensstemmende med det norske stortings udtalelse af 1902 medtog anerkjendt neutralitet ved siden af garanteret integritet. Herom blev ogsaa den svenske udenrigsminister underrettet. I løbet af en maanedes tid modtog man imødekommende svar fra de fire regjeringer. Efter at have fremlagt et underhaandsforslag og modtaget et modforslag til en traktat om neutralitet og integritet stillede den norske regjering den 8de mars 1907 et officielt forslag, som danner grundlaget for de senere forhandlinger. Med en

del ændringer blev dette forslag antaget af de tre magter, medens Storbritannien overensstemmende med den britiske regjerings udtalelser under de foreløbige meningsudvekslinger høsten 1905 foreslog at udelade neutraliteten og indskrænke traktaten til at omhandle integriteten. Den norske regjering havde i sit officielle forslag søgt at reservere sig ved neutralitetserklæringen adgang til defensivt forbund med naborigerne Sverige og Danmark, hvilket havde mødt afgjørende formelle og reelle indvendinger fra de fire regjeringers side, saa denne reservation maatte frafalde. Der resonneredes ikke, som rygtet dengang sagde, fra en enkel regjerings side men fra dem alle fire saa: Det er en formel urimelighed at blande Sverige og Danmarks navne ind i en traktat som de ikke deltager i. Det er en logisk selvmodsigelse, naar Norge vil erklære sig for et neutralt land, da at forbeholde sig under visse betingelser at deltage i en krig, som kan være en angrebskrig fra norsk side seet. Saa der var ikke øre at faa for en saadan reservation. Da derfor England i overensstemmelse med sine tidligere udtalelser foreslog, at man skulde indskrænke sig til at afløse novembertraktaten med en ny integritetstraktat, saa akcepterede den norske regjering det. Den norske regjering fandt det under disse omstændigheder rigtigt at akceptere det britiske forslag, hvormed neutralitetsforslaget jo bortfaldt. Efter britisk opfordring blev der derfor under samarbeide med den norske minister i St. Petersburg Hr. Prebensen, af det russiske udenrigsdepartement udarbejdet et revideret forslag. Selvfølgelig stod vi herunder stadig i telegrafisk forbindelse med vor minister, og det forslag som fremkom paa den maade - det er det, som foreligger - det var det oprindelige norske forslag af mars med nogen mindre modifikationer, foreslaet herfra, allesammen. Men den britiske regjering havde anmodet om, at et saadant forslag maatte udarbejdes.

Det blev i september efterhvert akcepteret af alle vedkommende og undertegnet i Kristiania den 2den november 1907.

Det har under Norges forhandlinger med magterne været paa det rene, at Stortingets godkjendelse af traktaten skulde være en forudsætning for dens ratifikation fra norsk side.

Dette er i korthed de oplysninger, som jeg kan meddele. Enkeltheder anser jeg det urigtigt at give.

Men tilslut vil jeg omtale et forhold, som for en tid siden har vakt opmærksomhet baade hjemme og ude. Der er i flere svenske presseorganer fremsat den paastand, at traktaten var specielt rettet mod Sverige. Jeg haaber, at naar engang traktaten kan offentliggjøres, naar den altsaa er ratificeret, vil en saadan paastand forsvinde. Det har fra første stund af været klart, at traktaten er først og fremst rettet mod de fire magter, det har der ikke været gjort nogen hemmelighed af. Det staar ogsaa i traktaten selv, at de fire magter forpligter sig til at respektere

Norges integritet. Traktatens hensigt er at betrygge Norges integritet under forviklinger, som saa let kan opstaa mellem de store verdensmagter med de komplicerede og mangeartede interesser, som kan bringe dem i modsætningsforhold - at Norge skulde da have et traktatmæssigt tilsagn om at staa uberørt og ikke trækkes ind i disse konflikter. Selvfølgelig lyder traktaten paa, at de skal yde den norske regjering hjælp til at værgе rigets integritet mod en hvilkensomhelst magt. At dette skulde være rettet mod Sverige, skulde altsaa indeholde den beskyldning, at Sverige agter at true eller krænke Norges integritet; lad mig faa lov til at sige, at efter det opgjør, som skeede i 1905, anser jeg det for en urimelig mistanke, at Sverige tænker paa saadant.

Der er presseorganer og uansvarlige, eller lad mig kanske sige ansvarsløse forfattere, som skriver i en saadan tone, at det kunde vække mistanke; men det er jeg overbevist om, at ingen ansvarlig svensk politiker vil nære eller støtte saadanne selvmorderske planer, og følgelig vil der ikke være tale om, at denne traktat vil kunne komme til anvendelse ligeoverfor Sverige.

Med hensyn til dette forhold, Norge og Sverige, vil jeg ved denne anledning tilføie: Jeg for min part har aldrig vært skandinav og vil ikke kunne blive det, naar man med skandinavisme mener politisk samorganisation mellem to eller tre nordiske riger. Tusen aars historie har efter min mening vist, at det bare fører til splid og tvist og vanskeligheder, saa grundlaget for al skandinavisk politik efter min mening maa være ubetinget uafhængighed og selvstændighed for hvert av de tre riger. Men paa dette grundlag tror jeg, fremtidens politik er samvirke og samarbeide mellem disse ved geografisk beliggenhed, historie og folkeslægtsskab til hverandre knyttede stater. Jeg tror, der ved forhandlinger mellem staterne kan opnaaes traktater til lettelse af handel og samfærdsel, og at der forøvrigt kan blive et frugtbart samarbeide. Og hvad forsvarsspørgsmaalet angaar, saa er det jo klart, at et forsvarsforbund som skulde indeholde i sig nogen politisk samorganisation, maa jeg for min part anse for at være en tanke, som Norge ikke bør befatte sig med. Men hvad jeg vil kalde en forsvarsalliance, at man støtter og tilsiger hinanden støtte til forsvar, fordi interesserne er saa fælles under visse betingelser, det er en mulighed, som jeg forudser kan melde sig i fremtiden, og det var den, jeg havde for øie under forhandlingerne med hvad jeg har kaldt "den skandinaviske reservation" med den nøitralitetserklæring som før oplyst. Og i saa henseende med hensyn til forpligtelse for Norge til nøitralitet under alle forhold, indeholder integritetstraktaten intet bindende baand. Denne traktat, der for Stortinget i øieblikket ikke har anden betydning end et forslag, den er altsaa med den synsmaade, regjeringen har havt paa det, et resultat og frugten af de historiske begivenheder, som har bragt Norge frem til den stilling, som nu er. Og vi har ment, den slutter sig som et nyt og heldigt led til de

begivenheder, som har givet Norge en ny og forandret stilling. Hr. statsminister Michelsen har i Stortinget udtalt, at for ham stod denne traktat som afslutningen paa 1905-aarets begivenheder. Forsaavidt som det er en kontinuerlig fortsættelse og hænger organisk sammen med de begivenheder, forsaavidt vil jeg gjøre hans ord til mine.

Jeg vil til slutning faa lov til at appellere til Stortinget, at man saavidt muligt, forsaavidt man kan gjøre det for sin overbevisning, slutter sig sammen og vedtager denne traktat enstemmig.

Konow: Der er to ting, som fremgaar af hr. statsministerens udtaleler. Det ene er den, at de magter, som den norske regjering har henvendt sig til, har fremholdt, at der ikke paa grund av novembertraktatens ophævelse er nødvendigt at afslutte en ny traktat. Det andet er, at regjeringen først har krævet en traktat, som ogsaa omfatter en garanteret nøitralitet, hvad jo Stortinget havde forlangt, men at det blev afslaaet paa grund af et forbehold, som den norske regjering vistnok med rette har stillet. Man har saa faaet en traktat om garanteret integritet, istedenfor en traktat om garanteret nøitralitet, som altsaa Stortinget krævede. Nu, jeg skal ikke udtale mig nærmere om det. Jeg vil kun fremholde, at om denne slags traktater kan det med rette siges, hvad der er sagt om unionsakten av 1814, at den største fordel med den var dens magerhed. Jo mindre den forpligter, jo mere udsigt er det til, at den skal holde; for mellem stater gjælder det vel mere end mellem andre i politiske forhold det gamle ord: "Do ut des" dvs. jeg giver, forat du skal give. Den som giver noget, han kræver noget. Hvorvidt dette vil blive tilfældet her, - hvorvidt denne traktat vil medføre forpligtelser for Norge, skjult paagrund af selve det forhold, som opstod ved traktaten, - det tror jeg ikke, nogen af os kan vide noget om. Det kommer vi til at faa se i fremtiden. Jeg vil kun sige om denne traktat, at det, som jeg kan sætte pris paa i den, det er det, som hr. statsministeren, saavidt jeg forstod ham, betonedede, at det er en anerkjendelse af Norges integritet, - en traktatmæssig anerkjendelse af Norges integritet ligeoverfor disse stormagter selv. Det er den forpligtelse, de selv har paataget sig til under alle betingelser at respektere Norges integritet. Det kan jeg være enig med hr. statsministeren i. Det andet, som traktaten angaar, at de skal med de midler, som de finder mest skikkede, yde os støtte eller hjælp, hvis nogensomhelst magt krænker vor integritet, hvad det bærer i sit skjold, tror jeg er tvilsomt. Ganske vist i dette øieblik og i de nærmeste aar vil det have sin betydning, men hvorvidt det vil have nogen betydning i fremtiden, kan være et spørsmaal. Der kommer interesser, som spiller ind ligesaavist med som uden nogen traktat. Karakteristisk er det, hvad der staar i intimationen, at disse magter, som er besjælede af ønsket om at bevare Norges uafhængighed og integritet "med sin neutrale zone". Ja, jeg har altid

fremholdt det - jeg fremholdt det under Karlstaddebatten - at den neutrale zone det er det svage punkt i Norge. Det er derfra, faren kommer. Det er derfor let forstaaeligt, at vor ansvarlige regjering har søgt at faa den garanteret. Jeg ser i denne traktat ogsaa kanske en erkjendelse af, at dette er det svage punkt, og jeg forstaar, at man har søgt at faa garanteret den. Forresten agter jeg at stemme for traktaten. Denne garanti fra magternes egen side mod sig selv, denne forpligtelse, som de har paataget sig, den er nok værd overenskomsten, det skal indrømmes.

Statsminister Løvland: Bare en liden bemærkning i anledning af omtalen av den neutrale zone. Som jeg oplyste, var man fuldt opmærksom paa det i Karlstad. Det blev drøftet, og det blev sagt os, at Sverige tænkte ikke paa at søge nogen garanti for sin del, men om Norge gjorde det, blev det vor sag, og vi forbeholdt os det. Det er noget, som vi har været opmærksom paa fra første stund af, at den ikke behøvede garantien for at være gyldig traktatmæssig heller lige overfor Norge og Sverige. Men selve begrebet den neutrale zone det kræver, som en engelsk folkeretsforfatter med rette har gjort opmærksom paa, det forudsætter anerkjendelse fra trediemand, fra udenforstaaende trediemand. Derfor har vi lagt megen vegt paa det, det er sikkert - ikke fordi vi skulde indrømme, at det er den store svaghed - deri er jeg ikke enig med den ærede taler, men fordi det hører med af neutralitet, at den er internationalt anerkjendt. Det har vi været fuldt klare over fra den første stund.

Bernhard Hanssen: Det blev af hr. Konow nævnt, at Stortinget havde krævet garanteret neutralitet. Det har ikke Stortinget krævet. Forsaavidt regjeringen har ment at burde søge Norges neutralitet garanteret, saa er det særdeles tilfredsstillende for mit vedkommende, at det krav ikke er imødekommet af stormagterne. Endvidere er det mig en tilfredsstillelse at erfare, at regjeringens neutralitetsforslag med den "skandinaviske reservation" ikke har kunnet tiltrædes af stormagterne. Jeg maa være fuldstændig enig i det ræsonnement, som statsministeren oplyste, at der i den anledning fra stormagternes side er ført. Desuden indeholder en saadan reservation ogsaa et saa stort brud paa neutralitetens princip og væsen, at jeg heller ikke fra den side seet vilde have kunnet være med paa den slags neutralitet. Den traktat, som foreligger, synes mig som afløsning af novembertraktaten at være særdeles tilfredsstillende. Den er af en eiendommelig art, og den har neppe mange sidestykker i historien. Ved en overfladisk betragtning kunde denne traktat se ud som indeholdende et protektorat. Men den gjør det ikke. Den er meget mere, synes jeg, udtryk for velvilje saavel fra suverænernes som fra de fire stormagters regjeringers side, velvilje overfor den unge, nye stat og dens selvstændighed, en velvilje, som vi bør yde vor

anerkjendelse. Forøvrigt er jeg enig med hr. Konow, naar han udtalte sig særdeles tilfreds med traktatens magerhed.

Jeg tog egentlig ordet for at rette et par spørmaal til den ærede stats- og udenrigsminister. Det ene spørmaal gjælder netop neutralitetssagen: Anser regjeringen afslutningen af denne integritetstraktat for at staa hindrende i veien for en neutralitetserklæring fra Norges side? Eller anser regjeringen denne integritetstraktat for at kunne træde istedenfor en neutralitetserklæring? Med andre ord -: Agter og vil regjeringen snarest muligt, trods og uanseet denne traktat, søge at virkeliggjøre Stortingets anmodning om en stedsevarende erklæret neutralitet for Norge?

Stang: Jeg har med stor glæde gjort mig bekjendt med den traktat, som foreligger for Stortinget her. Og jeg for mit vedkommende vil stemme for den uden tvil, uden betænkeligheder.

Det forekommer mig, at de forpligtelser, denne traktat lægger paa os, er overordentlig smaa for ikke at sige uden betydning, medens de fordele, den tilsikrer os, forekommer mig at være meget væsentlige.

De pligter, som traktaten paalægger os, er udtrykkelig opregnet i den. De er ikke byrdefulde. Vor forpligtelse er kun den, at vi ikke skal afstaa til nogen magt nogen del af vort eget landomraade. Det vilde vi i sandhed ikke have gjort, selv om ingen traktat havde forpligtet os til at lade det være. Den ting, at traktaten udtrykkelig siger, at dette er vor forpligtelse, udelukker, forekommer det mig, ganske den formodning, at der ogsaa skal knytte sig skjulte forpligtelser til traktaten. Jeg kan ikke dele den ængstelse, som er bleven antydnet her fra hr. Konows side, at der ogsaa skulde kunne følge andre forpligtelser med. Den ting, at vore forpligtelser er saa skarpt præciseret, tror jeg maa udelukke, at andre krav skal kunne stilles til os.

De rettigheder, som traktaten giver os, er paa den anden side meget væsentlige, og jeg er ganske enig med hr. Konow i, at hovedvægten maa lægges paa den forpligtelse, som de 4 stormagter her traktatmæssig har paataget sig, at de aldrig skal røre norsk landomraade. Vi ved alle, at under overveielserne af de muligheder, som en europæisk krig kan bringe for os, har vi ogsaa mattet tage den ting i betragtning, at en fremmed magt kunde have brug for en norsk havn eller andre dele af norsk landomraade. De 4 stormagter, som har indgaaet denne traktat, har høitidelig forpligtet sig til, at fra deres side skal et saadant forsøg ikke ske, saalænge denne traktat gjælder. Derpaa tror jeg hovedvægten maa lægges. Under de drøftelser, som paa forhaand har fundet sted om denne traktat, har det ogsaa for mig været en væsentlig ting, at jeg har gaaet ud fra, at traktaten først og fremst maatte gaa ud paa dette. Men ogsaa den anden del af artikel 2, som omhandler stormagternes forpligtelse, lægger jeg vægt paa, den nemlig at de lover Norge sin støtte til beskyttelse av

norsk landomraade; thi saa skeptisk kan man ikke se paa folkerettens og civilisationens udvikling, at man ikke skulde tro, at politiske traktater af denne art vil føles som bindende, og at de i fremtiden i stadig øgende mon vil blive opfattet som bindende ogsaa fra de største magters side.

Denne traktat gaar kun ud paa en beskyttelse af vort landomraade, og den lægger intet baand paa vor handlefrihed. Det er ogsaa fremhævet af tidligere talere, at den ikke forhindrer os i at komme de øvrige skandinaviske lande til hjælp, hvis krigsulykken skulde ramme dem. Hvorvidt vi i saa tilfælde kan paaberaabe os den beskyttelse, som denne traktat giver, det er et andet spørgsmaal; men at det ikke er brud paa traktatmæssige forpligtelser fra vor side, om vi kommer vore naboer til hjælp, det er paa det rene.

Jeg vil om traktaten som helhed sige, at det forekommer mig, at den giver en særdeles lykkelig løsning af den opgave, som den norske regjering her har stillet sig. Dens greiheid og enkelheid er iøinefaldende, og saavidt jeg har kunnet gennemtrænge dens indhold, forekommer den mig ogsaa at være klar. Jeg vil stemme for den.

Chr. Knudsen: Uagtet jeg, som jeg tidligere har havt anledning til at fremholde her isalen, ikke anser det nødvendigt for Norge at erstatte novembertraktaten med en ny, saa maa jeg dog sige, at jeg føler mig tilfreds med den korthed og bestemthed, som denne traktats ordlyd har. Der er to goder ved den. Det ene gode er efter min mening, at traktaten er tidsbegrænset. Det andet gode er, at ifølge selve traktatens ordlyd vil der ikke være anledning for nogen af disse magter til at gribe ind i Norges anliggender undtagen efter meddelelse, altsaa efter anmodning fra Norge derom. Indblanding fra andre magters side i et lands forhold er altid farlig; men selve traktatens ordlyd udelukker det. Imidlertid ser jeg et gode ogsaa deri, at denne traktat efter min mening ialfald i nogen grad maa kunne bidrage til, at vi kan begrænse vore udgifter til militærvæsenet, specielt naar jeg ser paa traktaten i forbindelse med den i Karlstad med Sverige afsluttede voldgiftstraktat. Jeg mener, det maa være en opgave for den norske regjering at slutte voldgiftstraktater med de fleste mulige magter, hvilket jo maa være grundlaget for, at vi skal kunne lette vort budget, hvad udgifter til militærvæsenet angaar, og jeg mener ogsaa, at denne traktat kan have nogen betydning i saa henseende. Derfor har jeg fundet, at det kun kan være et gode, at vi har faaet traktaten.

Konow: Jeg brugte udtrykket "garanteret neutralitet". Det var "anerkjendt neutralitet", jeg mente. Om det punkt, som repræsentanten fra Kristiania hr. Knudsen bragte frem, vil jeg sige, at det er faren ved den slags traktater, at man saa let lægger sig til at sove paa traktaten, at man bruger den som sovepude og siger: Nu er

alt iorden; nu kan vi indskrænke vort forsvar; nu kan vi kanske endog helt ophæve vort forsvar, thi nu er vi garanteret af 4 stormagter. Faar den tankegang overhaand, da tror jeg, at vi en vakker dag vil vaagne og se, at denne traktat har ført til underkastelse under de 4 stormagters vilje. Hvis vi ikke holder vort forsvar iorden, saaledes som vi har gjort, hvis vi ikke viser, at vi selv vil forsvare vor uafhængighed og integritet, tror jeg, det er forgjæves at tænke sig, at disse 4 stormagter skal gjøre det, hvis vi da ikke vil søge deres beskyttelse ved ofre, som ingen tænker paa at gjøre. Jeg vil sætte fingeren paa den udtalelse fra hr. Knudsen. Det er saa karakteristisk, at den fremkommer i det samme møde, hvori traktaten forelægges. Den indeholder en advarsel til os alle.

Mowinckel: Det har været sagt, at der opnaaes svært meget ved denne traktat, og jeg vil ikke benegte, at der opnaaes fordele for vort land, og de fordele har fra forskjellige talere, først og fremst fra statsministerens og dernæst fra hr. Konows side været understreget at være de, at de fire stormagter garanterer os mod ondskab fra dem selv; det er et slags vern mod, at de skal forløbe sig mod vor integritet, og forsaavidt kan jo alt lyde svært bra. Det er en vigtig post paa traktatens kreditside og en post, som i forbindelse med noget, jeg senere skal komme til, gjør, at jeg for min part vil stemme for traktaten. Men der findes ogsaa meget væsentlige debetposter, saa væsentlige debetposter at jeg vil udtale som min opfatning, at det havde været heldigere for vort land, om den norske regjering ikke havde begivet sig ind paa den traktaten. Jeg har noteret som den første indvending, jeg har at gjøre mod traktaten, dens følger for vort forsvar. Jeg vil i saa henseende henvise til hr. Chr. H. Knudsens ord; et bedre mene tekel end hr. Knudsens udtalelse i forsamlingen skulde vanskelig kunne tænkes i forbindelse med, at denne traktat skal vedtages af det norske storting. Det er følger, som jeg vil haabe, at Stortinget sørger for, at traktaten ikke faar; men det er en følge som det desværre ikke er umuligt vil blive resultatet af den traktat, at vi lægger os til ro, at vi siger: Vi har jo værn fra de fire stormagters side, de fire stormagter har garanteret at de vil ikke røre os, de har garanteret overfor sig selv, og de har garanteret ligeoverfor hvilkensomhelst anden magt, hvorfor skal vi da anvende disse mange penge paa vort forsvar? Et ræsonnement som det frygter jeg for, vil faa adskillig tilslutning. Heldigvis er der noget, der skal holde igjen, hvis vi har øinene aabne, og det er tidsbegrænsningen. I den begrænsning af de 10 aar ligger traktatens styrke paa den ene side, fordi det siger os, at den traktat er ikke evigvarende, den er sluttet for et meget kort tidsrum i en nations liv. Men samtidig kan det jo ikke negtes ogsaa at være traktatens svaghed, for det gjør traktaten til i virkeligheden kun at være noget af et

døgnpapir. Hvem kan vide om i løbet af det korte tidsrum 8-10 aar - mere behøves ikke - ikke opfatningen blandt de fire stormagter kan blive forskjellig fra den nu er, om ikke interesserne da staar mod hinanden ligeoverfor den traktat? Har vi da i dette tjaar slaaet os til ro med den sikkerhed traktaten skal give, saa kan overraskelsen blive desto pinligere, naar vi vaagner op og ser, at de fire stormagter ikke længer kan blive enig om denne integritetsforpligtelse. Derfor er de 10 aar en styrke, forsaavidt som de maner os til ikke at have for stor tillid til denne integritetsstraktat; men det er ogsaa en svaghed, idet det viser hvor liden effektiv fremtidsværdi den traktat har eller kan have. Det er den ene store debetpost, som jeg opfører paa denne traktats konto.

Den anden er vort forhold til Sverige. Den ærede statsminister sagde i sit foredrag, at ligeoverfor Sverige var der ingen brod i traktaten; det maatte han bestemt tilbagevise; det var ansvarsløse pressemand, som kunde sige noget andet. Fagre ord! Men der staar i traktaten, at den neutrale zone er indbefattet i garantien. Nu er den neutrale zone kun gjældende ligeoverfor Sverige, den er ikke neutral ligeoverfor nogen anden magt i hele verden. Hvorfor skal den da specielt garanteres? Fordi man ikke stoler fuldt ud paa den neutrale zones effektivitet. Fordi man anser det tryggest at have de fire stormagter til at sige ligeoverfor Sverige: Norge alene stoler ikke fuldt ud paa den neutrale zones effektivitet saaledes som den er optrukket efter Karlstadoverenskomsten, det vi gjerne have sikkerhed for, at dere ogsaa overholder denne bestemmelse i et knibetag! Jeg tror ikke, at fagre ord kan dække over, at i den bestemmelse om den neutrale zone indeholdes en meget bestemt brod rettet mod Sverige, og forstaaelsen heraf er fuldt oppe paa den anden side af Kjølen. Vi saa det i samme øieblik traktaten blev offentliggjort, vi har faaet en følelse af det i de meddelelser om udenrigske underhandlinger, som er sivet udfra Sverige i disse dage. I et meget anseet oppositionsblad har Branting skrevet, at det lader til, som om hovedopgaven for Sveriges udenrigspolitik er at befinde sig paa den anden side af Norge, - kun naar det befinder sig paa den anden side af Norge føler Sverige sig sikker. Der er vist megen sandhed i dette. Men jeg vil spørge den ærede norske regjering, om den kan fritage sig for ethvert ansvar for, at det er saa. Er det saaledes, da tror jeg, at det er meget at beklage. Og det skyldes ikke mindst, efter min opfatning, den udenrigspolitik, som den norske regjering har ført efter hine ulyksalige Karlstaddage i 1905. Fra Karlstaddagene og til idag har der været en eneste nervøs anstrengelse fra norsk side for at faa endosser paa Karlstadoverenskomsten. Det er nu lykkedes; men den første følge af dette endossement er, at forholdet til Sverige saa langt fra at være blevet bedre er blevet daarligere. Jeg har ment, at fra det øieblik af, at unionen med Sverige blev opløst, saa skulde vor

udenrigspolitik først og fremst lægge an paa en stor og lokkende opgave, nemlig at søge forholdet mellem de nordiske stater forbedret; det skulde være det første skridt. Og merkede man, at denne separate traktatpolitik fra Norges side virkede stødende og kunde svække udsigterne for det gode forhold til Sverige, saa skulde man have været forsigtig med at gaa igang med den traktatpolitik. Ja, vil man sige, men vi sidder jo trygge; lad dem bare være fornærmede paa den anden side af Kjølen, det er ikke saa farligt. Jo, det er farligt, naar følgen af traktatpolitiken kanske bliver den, at vi bliver mere ligegyldige, naar det gjælder vort forsvar. Havde det lykkedes os at oparbejde et godt forhold, et virkelig tilforladeligt forhold til Sverige, ja da kunde der været tale om at indskrænke vort forsvar. Men saalænge forholdet til Sverige er daarligt, da tror jeg, vi maa betænke os vel og længe, før vi svækker vort forsvar. Jeg har tænkt mig norsk udenrigspolitik slig, at vi sluttede os sammen om fælles maal med Sverige. Vi skulde ikke komme tryglende til det, men vi skulde komme sterke og stolende paa os selv. Hvad er nu følgen blevet? Jo, følgen er blevet, at hvor det gjælder denne traktat, der har der været bygget i mistillid til Sverige; frygt for Sverige. Men hvor det gjælder vort forsvar, der vil man komme og sige til os - man kan være sikker paa, at vi faar høre det -: Vær forsigtig af hensyn til Sverige, saar ikke Sverige! Men forholdet til Sverige skulde man - paa anden maade end skeet - have tænkt paa, da man sluttede denne traktat.

Jeg sagde, jeg havde en grund til for at stemme for denne traktat. Jeg stemmer altsaa først og fremst for den, fordi jeg mener, at slig som den foreligger, har den visse fordele, men jeg stemmer ogsaa for den, fordi det, slig som situationen nu er, vil være særdeles lidet fordelagtigt for Norge at forkaste regjeringens forslag. Trods smukke ord fra statsministerens side har nemlig regjeringen bundet det norske storting. Jeg sagde ivaar, da der var tale om, at Stortinget skulde staa frit i denne sag, at dette med at stille Stortinget frit kan ikke, slig som regjeringen nu gaar frem, blive andet end talemaader. For har den norske regjering med de fire stormagters befuldmægtigede undertegnet en traktat af denne art og publiceret for alle vinde, som det skede ihøst, at traktaten var undertegnet, da vilde det ikke være uden skadelige følger for Norge, om det norske storting forkastede traktaten, og saa slet er den da gudskelov ikke, at jeg for min samvittigheds skyld maa stemme mod den. Men dette regjeringens forhold, at en regjering, der jo selv maa vide, at dens tillidsforhold til Stortinget er meget begrænset, for at bruge et mildt udtryk, en regjering, som i sit forhold til Stortinget er en manøvrernes regjering, at den uden at konferere med nationens repræsentanter ganske paa egen haand gaar igang med en traktatpolitik, hvorved den binder landet, det synes jeg er i høieste grad beklageligt. Jeg mener ikke

det, at regjeringen skulde have sammenkaldt Stortinget og spurgt det om veie og midler; men jeg mener, at det havde været rigtigt, om regjeringen havde holdt Stortingets præsidentskab eller udnævnte mænd af de forskjellige politiske fraktioner à jour med underhandlingerne, sagt til dem, hvad den tænkte paa, og hvad det var den tilsigtede. Og jeg mener, at det nu er det rette tidspunkt til at sige den norske regjering, at den slags traktatpolitik, som den her har begyndt, opmuntrer ikke til efterfølgelse. Jeg kan ikke som professor Stang staa her og takke den norske regjering for alt, hvad den her har gjort, fordi det er saa og saa udmerket. Jeg synes nemlig ikke, det er saa udmerket. Jeg tror, at det havde været bedre for landet og dets fremtid og været mere respektabelt for vort land, givet mere selvfølelse og mere selvtillid, om man havde begyndt dets udenrigspolitik paa et andet grundlag end det, hvorpaa den her er begyndt. Dette først at søge til de fire stormagter og bede dem garantere vor unge selvstændighed, - ja, det er muligt, at det er "svært klogt" og "svært fornuftigt"; men jeg synes ikke, det er meget tilfredsstillende for vor æresfølelse, og jeg kan ikke indrømme, at det havde været nødvendigt.

Hr. Liljedahl indtog her præsidentpladsen.

C. Berner: Da det blev bekjendt for almenheden, at der paagik forhandlinger angaaende afsluttelse af en traktat og ligesaa efterat det var bleven bekjendt, at traktaten var bleven undertegnet, saa fik man i forskjellige avisartikler høre, at dette var en farlig sag, væsentlig af to grunde. For det første fordi man befrygtede, at Norge gennem en saadan traktat skulde binde sig saaledes, at det ikke bevarede sin handlefrihed, og at der blev givet de magter, med hvem traktaten blev afsluttet - jeg vil ikke sige en ret til, men en god leilighed til utilbørlig indblanding i Norges indre anliggender. Det var den ene indvending. Den anden var den, som ogsaa er bleven saa stærkt akcentueret her idag, at man, i tilfælde en saadan traktat blev afsluttet, skulde forsømme forsvaret. Ved siden deraf blev der ganske vist ogsaa nævnt andre momenter, men dette var dog de, som særlig blev fremholdt. Jeg vil da sige, at naar man tager for sig denne traktat og læser den rolig og uhildet, saa tror jeg, det maa indrømmes, at den ikke engang kan siges at se ud som indeholdende noget protektorat - for at benytte en vending fra hr. Bernhard Hanssen, og endnu mindre tror jeg, at der er grund til at frygte for, at den skal gjemme skjulte forpligtelser for Norge, som kan gjøre traktaten betænkelig; thi hvad Norge her har forpligtet sig til, er dog virkelig ikke det mindste andet, end hvad Norge vilde være forpligtet til, om der aldrig eksisterede nogen traktat, saasandt landet vil værge sin selvstændighed, værge sit omraade og sin ret, og noget skjult ligger der sandelig ikke bag.

Og saa vil jeg ved siden heraf faa lov til at understrege en tirade i en artikel, en tirade, som jeg anser det overmaade heldigt, ja, jeg vil sige nødvendigt, er kommet ind. Det er dette, at den bistand, som i tilfælde disse fire stormagter forpligter sig til at yde Norge til beskyttelse af dets integritet, den skal der kun kunne blive tale om at yde, forsaavidt der fra norsk side rettes henvendelse derom, altsaa med andre ord anmodning derom. Det afviser jo enhver uberettiget indblanding. Det er kun forsaavidt der fra norsk side sker henvendelse i det nævnte øiemed, at der kan blive tale om fra disse magters side ved de midler, som maatte findes hensigtsmæssige, at yde Norge bistand. Det er et moment, som jeg tror er af stor betydning.

Saa er det de farlige følger, man mener, at denne traktat let kan faa med hensyn til vort forsvarsvæsen; traktaten kunde - som hr. Konow bemærkede - blive en sovepude. Javist kan den blive det ja, naar man taler saadan om abstrakte muligheder, men hvis den i nogen mon skulde blive det, da er det sandelig ikke traktatens skyld, men det er det norske folks egen skyld, hvis det lægger sig til at sove paa denne eller nogen anden traktat. Det gaar dog ikke an at ville forkaste en ting, som i og for sig kan være god, fordi den ved forsømmelse fra norsk side i andre henseender kunde medvirke til uheldige resultater. Dengang Karlstadoverenskomsten var under behandling her og vi særlig drøftede spørgsmaalet om den neutrale zone, da udtalte jeg for min del meget bestemt, at det aldrig havde været forudsætningen fra de norske Karlstadforhandlers side, at denne bestemmelse om den neutrale zone skulde paa nogen maade kunne formindske vore forpligtelser med hensyn til at hævde vort forsvar, saalangt vore midler strak, og det samme vil jeg gjentage her med hensyn til denne traktat. Det vilde kunne blive en ulykke for vort folk, om vi paa grund af den vilde forsømme vort forsvar; men om vi med de midler, vi raader over, søger at holde vort forsvar oppe, saa kan vi ved siden deraf have god brug for og fuld nytte af en traktat som denne.

Thi her er et par ting at tage i betragtning, og som jeg vil vove at inklade mig paa, da vi taler i et møde for lukkede døre. Det er meget sandt, som af udenrigsministeren fremhævet, at denne traktat først tjener til at værgе Norge ligeoverfor de omhandlede fire stormagter forsaavidt, som, hvis der opkommer konflikt mellem dem, det let kunde hænde, at den ene eller den anden eller kanske flere kunde have lyst til at sætte sig fast i Norge paa et eller andet punkt, og jeg vil sige mine herrer, dette er ikke bare fantasier. Der foreligger ting, som gjør det til pligt for dem, som her har ledelsen, at være opmærksomme paa, at en saadan mulighed under visse forhold nok kunde indtræde. Se, om en saadan situation skulde komme op, da er det ganske godt for Norge at have disse fire magters samlede erklæring om, at de forpligter sig til fuldt ud at respektere Norges

integritet. Fuldt ud, siger jeg; thi som det vil sees af artikel 2, saa gjælder det baade med hensyn til at sætte sig i besiddelse af nogen del af norsk territorium og med hensyn til at inklade sig paa at ville disponere over det.

Men der er ogsaa et andet punkt, som jeg i denne forbindelse vil pege paa. Jeg deler vistnok den ærede statsministers tro paa, at en ansvarlig svensk politiker vanskelig - mere vil jeg ikke sige - vil inklade sig paa at true eller krænke Norges uafhængighed og integritet. Men jeg vil dog lægge til som min opfatning, at man hører af og til noksaa stærke røster derinde, og de, som har fulgt med, vil vide, at der endnu er et parti derinde, som ikke er saa bange for at foretage skridt i den ene eller den anden retning mod Norge. Man kan vistnok have den tro, at disse ikke vil komme til magten og kunne iværksætte nogen planer, som kunde blive farlige for os; men jeg vil sige, at jeg synes, at de ledende mænd her i Norge dog bør være opmærksom paa disse ting, ikke sætte dem helt ud af betragtning, og det er forsaavidt, at saadanne tanker for alvor skulde komme op i Sverige, at traktaten kan siges at være rettet ogsaa mod Sverige. Men den er det da, mener jeg, med rette.

Saa blev det sagt af hr. Mowinckel, at efter hans mening, uagtet han erkjendte, at traktaten havde sine fordele, saa havde den dog ogsaa sine store debetposter, som han kaldte det, og derfor burde regjeringen efter hans mening ikke havde givet sig ind paa den vej. Hvis man, som jeg, mener, at traktaten har sin store betydning i de henseender, som jeg nys udviklede, da mener jeg, at det er ikke berettiget at sige, at man ikke burde inklade sig paa en saadan traktat. Naturligvis er det rigtigt, at man kunde faaet den gamle novembertraktat ophævet uden derfor at behøve at gaa til afslutningen af en ny traktat; men jeg mener, at det vilde svækket vor stilling i henhold til, hvad jeg tidligere har forklaret, om vi ikke vilde forsøgt at faa en ny traktat afsluttet, og saaledes som denne er blevet formet, mener jeg, at den uden nogen risiko for Norge byder os virkelige fordele.

Saa opholdt hr. Mowinckel sig meget stærkt ved, at denne traktat maatte betegnes som en braad, rettet mod Sverige, og han talte om, at der i det hele taget fra norsk side var gjort adskilligt her, som ikke var heldigt av hensyn til udviklingen af et tillidsfuldt forhold ligeoverfor Sverige. Da hr. Mowinckel saa udførlig har opholdt sig ved det, finder jeg ogsaa at burde sige nogle ord herom. Jeg tror, hr. præsident, uden at være ubeskeden at kunne sige, at med hensyn til hvad der er passeret mellem Norge og Sverige i 1905 - og navnlig efter 1905, sidder jeg inde med noget mere kjendskab end hr. Mowinckel, og jeg vil sige, at der fra norsk side har været vist gang paa gang den største hensynsfuldhed ligeoverfor Sverige. Men man er ikke altid blevet mødt med den samme hensynsfuldhed fra den anden side. Jeg kunde nævne adskillige eksempler paa dette. Det vil jeg ikke inklade mig paa, - det vilde antagelig

udenrigsministeren tage mig mindre vel op -, men jeg staar fast ved, hvad jeg har sagt. Dog jeg skal pege paa et par ting. Alene den omstændighed, at allerede i april 1906 - læg mærke til tidspunktet, mine herrer - før endnu nogen forhandling formelig var aabnet med stormagterne, blev den svenske udenrigsminister gennem den norske gesandt i Stockholm underrettet om, at man i Norge tænkte paa at indlede det slags underhandlinger. Derved havde man jo givet den svenske regjering fuld adgang og opfordring til at tage under overvejelse, hvorvidt den ogsaa skulde gaa med paa saadanne forhandlinger. Og saa, da forhandlinger paa det allerførste trin blev aabnet fra norsk side, skete der igjen meddelelse til den svenske regjering derom. Jeg skulde mene, at det var al den hensynsfuldhed, som der fra norsk side kunde forlanges. Men naar var det, at denne bitterhed kom op i Sverige i anledning af disse traktatforhandlinger? Jo, det var, da det saa ud til at skulle lykkes for Norge - det lille Norge - at faa afsluttet en traktat med de fire stormagter; da begyndte tonen at blive noget skurrende derinde fra, og det steg og steg efterhaanden, som forhandlingerne gik frem. Det blev kanske - om ikke alle har haft anledning til at mærke det - allermest skarpt og skingrende, da det viste sig, at nu var man straks færdig til at undertegne traktaten.

Jeg har ved flere lejligheder udtalt mig offentlig for, at vi efter 1905 skulde gjøre, hvad vi formaaede for at udvikle et venskabeligt tillidsforhold mellem Norge og Sverige; men man maa dog ikke forlange af os, at vi skal gjøre hvadsomhelst for at opnaa det. Vi har dog sandelig vor egen ret og vor egen værdighed at væрге om, og her kan det - det siger jeg med sikkerhed - ikke med rette rejses nogen bebrejdelse mod den norske regjering for, at den paa noget punkt har vist mangel paa fornøden hensynsfuldhed ligeoverfor Sverige.

Ja, jeg vil lægge en ting til, hr. præsident, og det er dette - jeg siger det udfra min erfaring om forholdet mellem Norge og Sverige i unionsdagene -, at det vil ogsaa fremtidig blive farligt for Norge, hvis det skulde gaa for vidt i hensynsfuldhed ligeoverfor Sverige. Thi min erfaring fra unionsdagene er den, at man aldrig blev lønnet for det. Det blev udlagt som svaghed. Vi skal ikke vise mere hensynsfuldhed og imødekommenhed, end vi med sandhed kan gjøre, naar vi samtidig vil væрге vor egen ret og vor egen værdighed.

Det er ud fra disse betragtninger, at jeg i konstitutionskomiteen anbefalede, at komiteen skulde indstille til Stortinget paa godkjendelse av traktaten. Jeg tør ikke sige, at samtlige mine kolleger i konstitutionskomiteen i alle punkter deler denne opfatning, jeg her har gjort gjældende; men i hovedsagen tør jeg gaa ud fra de har gjort det, da komiteen enstemmig indstiller paa godkjendelse av traktaten.

Gunnar Knudsen: Jeg vil straks erklære, at jeg i bund og grund er uenig i den udtalelse, som kom fra hr.

Mowinckel fra Bergen, at "det havde været heldigere for landet, om regjeringen ikke havde begivet sig ud paa denne vei", som fører til den traktat, som idag foreligger til godkjennelse af Stortinget. Jeg er i bund og grund uenig deri; for jeg ser det spørgsmaal, som nu er oppe, ialt væsentligt saaledes, som det er fremstillet af andre talere, som har udtalt sig til fordel for komiteens indstilling og den traktat, som foreligger til godkjendelse her idag. Det er nemlig saa, at i udenrigspolitiske spørgsmaal er det godt at vise klogskab og forsigtighed. Jeg lagde merke til, at repræsentanten med et anstrøg af haan talte om, at det kanske var klogt og forsigtigt; men det tiltalte ikke andre følelser. Jeg tror, at de, der leder landets skjæbne, til enhver tid bør vise klogskab og forsigtighed, navnlig naar det gjælder udenrigspolitiske spørgsmaal, og man bør mindst muligt lade sig lede af følelser. Saa jeg vil ikke være med paa at underskrive det som nogen anke mod dem, som i de sidste aar, medens disse forhandlinger har paagaet, har staaet i spidsen for landets styre. Det kan være andre ting, som jeg kan anke over ligeoverfor dem; men jeg kan ikke gjøre det paa dette omraade. Jeg, som andre, ser ogsaa - jeg vil nævne det, da jeg har ordet - traktatens væsentligste fordel deri, at de fire stormagter anerkjender og forpligter sig til at respektere Norges integritet. Det tror jeg er en overmaade værdifuld erkjendelse, traktatmæssig bundet - overmaade værdifuld. Vi ved jo alle, at hos vort folk - vi holder dette møde for lukkede døre, og jeg gaar ud fra, at forhandlingerne ikke bliver offentliggjorte paa noksaa lang tid - har der jo - jeg kan gjerne sige lige fra den tid, da vi i begyndelsen af forrige aarhundrede traadte ind ialfald i alt væsentligt i de selvstændige staters række - været frygt dels for direkte angreb med det formaal at rive provinser fra os, dels frygt for - og den har navnlig optraadt i de senere aar -, at man under konflikter mellem andre magter skulde risikere at faa sin neutralitet krænket. Derfor mener jeg, denne traktatmæssige erklæring fra de fire stormagter - af hvilke dog navnlig enkelte, kanske endog alle denne frygt kunde vedkomme - er overmaade værdifuld. Dette anser jeg for at være traktatens vigtigste punkt.

Jeg underkjender heller ikke det næste, garantien eller forpligtelsen til med de midler, som maatte ansees mest praktiske, at yde landet støtte til beskyttelse af landets uafhængighed og integritet efter anmodning o.s.v. fra den norske regjering. Ogsaa denne traktatmæssige forpligtelse er visselig af ganske stor betydning. Naar saa dertil kommer, at traktaten paa ingensomhelst maade forpligter og binder os, saa synes jeg, der er al grund til at slutte sig til komiteens enstemmige indstilling.

Jeg vil endvidere nævne, at naar det med hensyn til, at traktaten ogsaa beskytter den neutrale zone, er sagt, at den neutrale zone er "det svage punkt", saa kan jeg ikke dele den betragtning. Jeg betragter ikke den neutrale zone som noget svagt punkt, og jeg vil spørge de herrer -

det er kanskje lidt farligt at komme nærmere ind paa dette, da man jo let kommer ind paa en ny Karlstaddebat - men naar nu forholdet var det, at den svenske rigsdag enstemmig havde forlangt som betingelse for anerkjendelsen af Norges uafhængighed, at vore grænsefæstninger skulde nedlægges, var det da bedre at gaa ind paa dette uden at faa nogen neutral zone? Og naar vi saa har faaet en neutral zone, var det da bedre at have den neutralsone uden at faa den garanteret af 4 stormagter? Jeg indser ikke, at det er muligt at finde sammenhæng i en saadan betragtning, jeg forstaa det ikke. Jeg kan forstaa det ræsonnement, at mang siger som saa: at gaa ind paa at demolere grænsefæstningerne, det er i og for sig urigtigt; det gjør man ikke, selv om resikoen er aldrig saa stor, selv om man resikerer krig. Den betragtning kan jeg forstaa - jeg deler den ikke, men jeg kan forstaa den; men naar man ikke vil det, naar man af "klogskab og forsigtighed" maa gaa med paa disse betingelser - og deri var jeg enig - saa synes jeg nok, at saaledes som det hele er anordnet med neutral zone og med garanti af 4 stormagter, er vort forhold til Sverige nok saa betrygget. Ikke betrygget saaledes, at vi skulde forsømme vort forsvar; der er i det hele taget, forekommer det mig, lagt altfor stor betydning i de udtalelser, som er komne fra repræsentanten fra Kristiania, hr. Chr. H. Knudsen. Han repræsenterer jo et parti, som bevidst har til formaal at undergrave vort forsvar - paa forudsætninger og med betragtninger, som kan være respektable i og for sig; men som det forekommer mig er ganske udenfor praktisk politik, ganske udenfor praktisk nutidspolitik ialfald. Jeg vil gjerne haabe, at den tid kan komme, at vi med rette kan forsømme vort forsvar; naar det store verdensbroderskab engang er afsluttet, da skal vi vist alle, om nogen af os oplever det, med glæde gaa med paa det; men det er jo den slags utopier, som det i praktisk politik lidet nytter at diskutere.

Jeg vilde talt lidt om forholdet til Sverige; men efter den udførlige maade, hvorpaa hr. præsident Berner har udtalt sig om det, finder jeg det ganske overflødigt. Jeg slutter mig ganske til de udtalelser, at i forholdet til Sverige bør vi vise os hensynsfulde til det yderste, men heller ikke mere. Vi maa vogte os for at gaa for vidt paa det omraade, for vi faar visselig ikke tak for det. Jeg mener, at vi har gaaet nok saa vidt. Jeg skal minde om renbeitespørsmålet og nu Grisebaaspørsmålet. Vi har fundet os i, at en svensk kanonbaad har taget op en norsk fiskers redskabe; en norsk kanonbaad har ikke gjort noget tilsvarende. Skulde vi have mødt Sverige paa samme maade, som Sverige har behandlet os, vilde det været ganske naturligt, om en norsk kanonbaad havde taget op en svensk fiskers redskaber; men vi har ikke gjort det, og jeg klandrer ikke regjeringen for, at den ikke har gjort det. Men da har der været vist hensynsfuldhed saa langt, som det for en selvstændig stat er muligt. Videre kan vi ikke gaa, og jeg er af den mening, at man kan lettelig gaa for

langt der, og at det visselig er paakrævet, at man viser fasthed men hensynsfuldhed - begge dele - idet jeg, som jeg tidligere gjentagne gange har udtalt, er enig i den betragtning, som vistnok samtlige Stortingets medlemmer deler, at det er af den aller største betydning at faa et godt forhold istand paa den skandinaviske halvø. Men det faar man gjøre paa grundlag af, at man selv sikrer landets selvstændighed ved de midler, som staar til vor raadighed, baade traktatmæssig og ved vort forsvar.

Der faldt en udtalelse fra hr. Bernhard Hanssen, som jeg ikke vil undlade at tage et forbehold mod. Han rettede en opfordring til regjeringen om nu at udstede en almindelig neutralitetserklæring. Jeg vil henstille til regjeringen at være varsom med hensyn til det spørsmål og tenke nøiere over det. En neutralitetserklæring, som ikke mødes med og belønnes med en tilsvarende anerkjendelse fra de stater, hvortil erklæringen gives, den forekommer mig ikke alene ikke meget værd; men jeg kan ikke indse andet end, at den er rent ud sagt skadelig og farlig for vort land; for en neutralitetserklæring er ensidig; den binder os; men den binder ingen anden. En anden sag er naturligvis en anerkjendt neutralitet, en neutralitet, som anerkjendes ogsaa af andre magter, den vil vist enhver med glæde være med paa. Men en neutralitetserklæring af den først nævnte art vil jeg henstille til udenrigsministeren at være lidt varsom med og tænke nøiere over.

Trods den kritik, som har været anført mod traktaten, vil man have lagt mærke til - og jeg har med stor glæde og tilfredshed lagt mærke til - at samtlige repræsentanter, som hidtil har havt ordet, har erklæret at ville stemme for traktaten. Da nu ogsaa konstitutionskomiteens indstilling er enstemmig, og konstitutionskomiteen bestaar af medlemmer af alle fraktioner her i Stortinget, kunde man kanske have haab om, at indstillingen vil gaa enstemmig, og jeg vil støtte den henstillen, som er kommen fra udenrigsministeren om, at saa maa ske. Det er jo klart, at det ikke alene for vort eget lands vedkommende er af betydning, at i udenrigske spørsmål hele nationen staar samlet; men udenfor vore grænser vil det ganske sikkert blive lagt mærke til, hvorvidt denne traktat bliver bifaldt under dissens af nationalforsamlingen eller enstemmig. Bliver den bifaldt enstemmig, saa vil det visselig være af overmaade stor betydning og til fordel for vort land.

Statsminister Løvland: Jeg vil ikke optage debat, da jeg ikke finder grund til det paa sagens nuværende trin ialfald, men bare afgive et par udtalelser. Der er rettet til mig en forespørgsel underhaanden fra en repræsentant, om traktaten nu vil blive offentliggjort imorgen eller mandag. For at hindre enhver misforstaaelse maa jeg faa gjøre opmærksom paa, at traktaten kan ikke offentliggøres, før den er ratificeret. Hvis Stortinget bifalder den iaften, saa underretter jeg imorgen - praktisk talt altsaa mandag - de fire regjeringer om, at

nu kan der ratificeres. Ratifikationen bestaar, som bekjendt, deri, at statscheferne underskriver traktaten. Hidtil er den bare underskrevet af fuldmægtigerne her i Kristiania. Nu skal præsidenten af Frankrige, Kongen af England o.s.v., alle fem statschefer underskrive traktaten; saa sendes de af statscheferne underskrevne eksemplarer hid til Kristiania, og saa veksler vi ud. Det er det som kaldes ratifikation. Det vil tage nogen tid, da enkelte af disse statschefer kanske er ude og reiser; men jeg skal gjøre hvad jeg kan, forat det kan blive hurtigt ekspederet. Et par uger antager jeg dog, det tager. Men før ratifikationen har fundet sted, maa traktaten ikke offentliggjøres. Det er paa foranledning af en henvendelse, jeg oplyser dette.

Repræsentanten fra Flekkefjord rettet et spørsmaal, om denne traktat udelukker neutralitetserklæringer eller overenskomster. Det gjør den ikke. Det er udtrykkelig udtalt under forhandlingerne, at neutralitetsspørsmålet kan den norske regjering, om den vil, optage alene eller sammen med andre naarsomhelst, uden at denne traktat kommer iveien. Men jeg vil benytte anledningen til at erklære mig enig med hr. Gunnar Knudsen deri, at en blot og bar erklæring uden tilsvarende anerkjendelse udenfra tror jeg ikke vil være praktisk politik. Der er intet bundet ved denne traktat, det er udtrykkelig sagt og erkjendt fra alle sider med hensyn til neutralitetssagen, at den kan optages naarsomhelst.

Saa var det det saare punkt om forsvarsvæsenet. Blandt de grunde, som er anført i pressen mod dette, man kalder regjeringens traktatpolitik, er der ingen grunde, som jeg har saadan respekt for, som den. Jeg har været med og gjennemlevet et forvarsnihilistisk tidsrum her i landet, og jeg har været med blandt de første, som begyndte at reise forsvaret igjen, og det er min inderlige overbevisning, at i 1814 som i 1905 var det dette, at vi vilde og kunde forsvare os, og at vi vilde, for at redde landets selvstændighed, sætte alt ind paa det, - det var dette, som var vor styrke. Og som vilkaarene nu engang er paa jorden, saa er det alle folks styrke, som vil bevare sit liv. Er de ikke beredt til selv at sætte sit liv ind, saa resikerer de, selv om de har traktater aldrig saameget, at deres ulykkesdag vil komme.

Traktaten er ikke et forsvarsmiddel eller et beskyttelsesmiddel istedetfor forsvaret, den er af en helt anden art og virker ved siden af forsvaret, som det er fremhævet af hr. præsident Berner. Jeg synes, det vilde være ligesaa galt, om folket paa grund af den traktat vilde forsømme forsvarsvæsenet, som om en liden by, naar alle bygninger var assureret i brandkassen, vilde forsømme sit slukningsvæsen. De vilde resikere, at assurancen vilde trække sig tilbage, og de vilde resikere store tab. Lad os bruge dette billede her. - Dette er betegnet i ingressen som en assurance, "assurer", som det heder, "Norges uafhængighed, integritet og fred". Men fordi om det er en assurance, saa maa vi lige fuldt holde vort

slukningsmateriel, baade personel og materiel, ligeoverfor krigens ildebrand i orden; ellers vil vi forspilde vor selvagtelse og selvtillid, og vi vil forspilde den øvrige verdens agtelse. At bruge traktaten paa den maade som sovepude mod forsvaret, vil være en misbrug af den.

Castberg: Jeg vil afgive den erklæring, at jeg agter at stemme for komiteens indstilling; men jeg agter ikke at gjøre det uden med nogle ord at begrunde min stemmegivning. Det staar for mig saa, at det beror i høi grad paa vedkommende individualitet, hvordan han ser rent prinsipiøssig paa en traktat som denne, og for mig er det saa, at det har gjort et nedslaaende indtryk paa mig, at Norge har søgt om den beskyttelse, som ligger i denne traktat. Det staar for mig saa, at det, at Norge har søgt at faa denne beskyttelse, er af den slags ting, som ikke bidrager til at øge folkets selvfølelse og selvtillid. Jeg er ganske enig med repræsentanten fra Bratsberg, hr. Gunnar Knudsen, deri, at i disse forhold gjælder det at gjøre det, som klogskab og fornuft tilsiger; men i et folks liv og i forholdet folkene imellem er den følelse, som kaldes den nationale selvfølelse, den nationale selvtillid et moment af overordentlig reel betydning, og alt, hvad der bidrager til at svække den, har sin store reelle betænkelighed.

Naar jeg ser paa denne traktat, er jeg enig med hr. Konow i hans udtalelser om den, og hans bemærkninger fritager mig forsaavidt for adskillige udtalelser. Men det forekommer mig, at det spørgsmaal kunde trænge nogen nærmere besvarelse: Hvad er det, som skal betales for det, der opnaaes ved denne traktat? Det er ikke nok, som hr. professor Stang at svare: "Man ser jo af traktatens eget indhold, at det er ganske smaa forpligtelser, vi paatager os. De er opregnede i traktaten." For det spørgsmaal, som i denne forbindelse er det, som ligger nærmest og er betænkeligst, er: Hvad anledning giver dette disse magter, som skal beskytte os, til at blande sig ind i vort lands anliggender? Der faldt en antydning derom fra statsministerens side nu i hans sidste udtalelser, da han sammenlignede dette med en assurance og sagde, at hvis man ikke i en by vilde holde sine slukningsredskaber i orden, saa trak assurandøren sig tilbage. Det vil med andre ord sige, at assurandøren har interesse af og ogsaa har ret til, at give sin mening tilkjende om, hvorvidt redskaberne - her i dette tilfælde forsvaret - er tilstrækkelig. Spørgsmaalet er, om ikke dette giver en anledning til indblanding, som kan vise sig at indeholde en fare. Men jeg staar ogsaa betænkelig overfor det spørgsmaal, hvad den i traktaten indeholdte udtrykkelige forpligtelse egentlig betyder. Det heder i art. 1: "Den norske regjering forpligter sig til ikke at afstaa til nogen magt, hverken til okkupation eller til en hvilkensomhelst raadighed, nogen del af det norske territorium." Jeg sætter, at der bliver en europæisk forvikling, at stormagterne kommer i konflikt med hinanden, disse

stormagter, som har undertegnet denne traktat, og jeg sætter saa, at en af disse stormagter, fordi det er en livsinteresse for den, besætter norsk territorium. Det er særlig et punkt i vort land, som specielt en magt maa forudsættes i tilfælde at ville have en ganske betydelig interesse af at besætte. Sker det da og Norge ikke med magt søger at modsætte sig det, er der da begaaet brud paa forpligtelsen efter art. 1, og hvad vil følgen af et saadant brud blive? Jeg føler mig ikke ganske sikker paa, at denne forpligtelse, som traktaten selv indeholder, er ganske ubetænkelig. Jeg skal ikke opholde mig nærmere derved.

Med den side ved denne traktat og ved traktater overhovedet af denne art, som volder mest betænkelighed, er den, som statsminister Løvland fæstede sig ved i sine sidste udtalelser. Jeg vil udtale min anerkjendelse overfor statsministeren for den bestemthed, hvormed han udtalte sig i dette punkt, ganske overensstemmende med, hvad jeg for min del anser for at være rigtigt og en pligt mod fædrelandet at sige, nemlig at en slig traktat maa ikke blive en sovepude, som det er sagt her, maa ikke blive en fristelse til at svække landets forsvar. Den ærede komiteformand udtalte sig i samme retning. En udtalte den samme opfatning, men han føiede til, at hvis den bliver en sovepude, saa er det det norske folks egen skyld. Ja, det har den ærede repræsentant ret i, og hvis vi kunde trøste os hermed og trøste os med de sande ord, som blev udtalt af statsministeren om nødvendigheden af at holde vort forsvar i orden, hvis vi kunde trøste os dermed, at hvis det forsømmes, er det det norske folks egen skyld, ja, da svandt mine betænkeligheder i dette punkt. Men er det saa, at man har frygt for, at det at give sig ind under andre magters beskyttelse, kan bruges som et agitationsmiddel mod vort forsvar slig, som det temmelig utilhylllet blev fremholdt af en av Kristianiarepræsentanterne fornylig, ja, da kan man ikke trøste sig med, at om det sker og det lykkes, saa er det det norske folks egen skyld. Thi lykkes det, saa kan det hænge sammen med dette, jeg begyndte med at sige, at en overenskomst som denne bidrager til at svække folkets selvtillid og selvfølelse. Da er der at sige det samme om det, som der fra mange hold i vort land blev sagt i 1905 om den overenskomst, som da blev truffet: "Vel bør det ikke bidrage til at svække forsvaret; - men en anden ting er, om det ikke vil bidrage til det", og jeg tænker, vi alle maa erkjende, at forsvarsnihilismen aldrig har havt slig vind i seilene som i den sidste tid. Det, jeg er bange for, er, at forsvarsnihilismen skal faa yderligere vind i seilene ved en overenskomst som denne. Man kan sige, det er det norske folks skyld, man kan sige, at det aldrig burde ske, man kan sige, at det er en slaphed i folket. Men det er ingen trøst, hvis det virkelig sker. Jeg vil føie til i denne forbindelse, at jeg for min del vil aldrig gaa med paa den betragtning, at en traktat som denne berettiger det norske folk til at forsømme sit

forsvar. Jeg for min del vil gjøre, hvad jeg kan, for at holde forsvarsevnen og bevidstheden om, at landet pligter at forsvare sig, oppe i de kredse, hvor min tale naar; men jeg føler mig ikke sikker paa, at ikke denne virkning, som repræsentanten hr. Chr. Knudsen anførte som en grund til at stemme for traktaten, i nogen grad, hvad der saa siges fra den anden side, vil indtræde.

Saa er der et moment til, som jeg ganske kortelig vil berøre. Hvad nytte er der i virkeligheden ved en traktat som denne? Jeg er enig med de talere, som har sagt, at den væsentlige nytte visselig er den, at disse stormagter har sagt, de ikke selv skal krænke Norges integritet. Men baade overfor dette og overfor den følgende artikel bør man ikke, naar denne traktat nu er under diskussion, her i forsamlingen, lukke øinene for historiens lære om nytten og værdien av traktater som denne. Man bør ikke lukke øinene for, at det har vist sig hidtil, at naar vedkommende garantimagts egen interesse tilsiger at sætte sig ud over traktaten, saa er den papir og kun papir. Vi har en række eksempler i historien, som viser det.

Jeg er enig i de udtalelser, som er fremkomne om, at det maa være en af hovedopgaverne for vor politik at søge at faa et saa godt indbyrdes forhold mellem folkene i Norden som mulig, og jeg deler den bekymring, som nu er kommen til orde, for, at dette, som her er skeet, og som i store kredse i Sverige opfattes som en braad, rettet mod Sverige, vil vanskeliggjøre en forstaaelse mellem de nordiske lande. Jeg mener, at det i vor udenrigspolitik maa være et hovedmoment at komme i et godt forhold til Sverige. Vort forsvar skal vi reise paa en saadan maate som tilsiges udelukkende af hensynet til os selv, uden at krybe for noget andet land; der faar vi kun være os selv. Men i vor udenrigspolitik mener jeg med de andre, som har udtalt sig, at det maa være et væsentligt moment at opretholde et godt forhold til Sverige, og da kan der ikke sees bort fra, at denne traktat desværre har bidraget til at skjærpe misstemningen i Sverige overfor os.

Jeg er paa det rene med, at hvis vi nu stod i den situation, at der blev spurgt af regjeringen paa forhaand: skal vi slutte en traktat som denne eller ikke? - saa vilde jeg for min del ikke have tilskyndet afslutningen af en traktat som den, vi nu staar overfor. Jeg mener, der er saa mange skyggesider, saa mange betænkeligheder ved den, at de veier mere end den høist problematiske nytte, som der kan være ved den. Men som vi nu staar, er jeg enig med de øvrige herrer, som har udtalt sig i samme retning som jeg nu, at der er intet andet at gjøre henseet til traktatens indhold end at godkjende den. Af to grunde: For det første fordi jeg mener, at der skal meget til i en sag som denne at desavouere landets regjering. Jeg mener, at i forhold til udlandet faar man, saa langt det er muligt - alle partier, opposition og regjeringsparti - støtte regjeringen, fordi regjeringen overfor udlandet optræder paa det hele lands vegne. Og dernæst af den grund: Man kan sige, hvad man vil om, at

Stortinget overfor stormagterne staar frit, saa er det noget, som siger sig selv, at hvis Stortinget skulde forkaste denne traktat, saa vilde det blive opfattet som en uvenlig handlemaade, der vilde vække misstemning hos de angjældende stormagter overfor vort land. Hvis ikke det var tilfældet, saa skulde jeg være mest tilbøielig til at tage det standpunkt, at man udtalte sin glæde over den venskab, som var blevet vist fra disse 4 stormagters side overfor vort land gennem denne traktat, men samtidig udtalte ønsket om, at dens endelige vedtagelse først skulde finde sted, naar de andre to lande i Norden, Sverige og Danmark, opnaaede lignende traktater. Slig som sagen imidlertid nu ligger an, finder jeg det at være det retteste at stemme for komiteens indstilling. Jeg kan det, fordi traktaten har faaet et saa magert indhold, som den har, og jeg er i betragtning deraf nødsaget til det efter den stilling, hvori sagen nu staar.

Horst: Jeg agter at stemme for traktatens godkjendelse, og dermed kunde jeg formentlig under de nuværende omstændigheder have sagt nok, da der jo allerede er fremholdt forskjellig betragtninger ligeoverfor sagen. Men jeg vil dog ikke undlade at tilføie et par ord. Naar jeg har sagt, at jeg vil stemme for traktatens godkjendelse, saa ligger det ikke i mine tanker at ville afsvække dens betydning. Jeg betragter den som et led i Norges fredsbestræbelser. Der er vistnok et gammelt ord, som siger, at traktater er til for at brydes. Men det er ogsaa sikkert nok, at jo længer menneskeheden skrider frem i kultur, desto mere er man sikret mod traktatbrud. Jeg vil dog ikke desto mindre faa lov til ogsaa fra min side at gjøre opmærksom paa, at man ikke kan lægge sig til at sove paa en traktat. I denne traktat udtaler 4 stormagter, at de vil støtte Norge i dets bestræbelse for at opretholde sin integritet. Heri ligger utvilsomt, at disse 4 stormagter finder det ønskeligt, at Norges integritet bliver opretholdt, det vil sige, de finder status quo hensigtsmæssig og ønskelig fra deres side seet. Jeg antager ogsaa, at dette er en tilkjendegivelse af, at de 4 stormagter i det hele taget ikke ønsker nogen stor europæisk forvikling og ønsker ikke at komme i kamp med hinanden. Der er neppe noget, som jeg tror stormagterne er mere ængstelige for, end at det skal komme til en stormagtskamp i Europa; thi det vilde kanske betyde undergangen af en stor del af den kultur, som vi har opnaaet, og som vi har kjæmpet for at opnaa. Der vilde gaa saa mange af civilisationens goder tilspilde i en stormagtskamp i Europa, at vi allesammen maa ønske, at den tid er kommen, da intet saadant kan indtræffe. Jeg tror, at traktaten fra stormagternes side er en tilkjendegivelse af, at de er besjælet af det samme ønske. Det blev udtalt af en repræsentant - der er jo saa mange, som har taget fat paa det at jeg kanske ikke burde røre ved det - at man i denne traktats afslutning kunde se udsigt til, at vi i Norge kunde indskrænke vore militære rustninger. Jeg

beklager, at jeg ikke kan slutte mig til denne udtalelse. Det vilde være mig særlig kjært, om jeg kunde slutte mig til en saadan udtalelse; men jeg er ikke istand til det. For sagen er, at der er en anden krig, en mere civiliseret krig, eller jeg vil heller sige, en mindre uciviliseret krig, som stadig føres mellem Europas magter, og det er rustningskrigen. Jeg er desværre sikker paa, at vi ikke kan undgaa at deltage i denne rustningskrig. Det er ikke bare territoriale tab; man kan resikere - denne traktat gaar ud paa at sikre Norge mod territoriale tab - man kan ogsaa resikere andre tab under sine internationale forhandlinger. "Vort forhold til de udenlandske magter er godt", heder det i trontalerne, og det er jo meget bra. Men vi kan staa i hvor broderligt forhold vi vil til en magt, saa er der interessekampe, som føres, og i de interessekampe kan man lide ikke alene tab, men man kan ogsaa lide krænkelser, ja ydmygelser. I en islandsk ættesaga stødte jeg engang paa en ganske karakteristisk fortælling. Manden fortæller det selv. Jeg skyldte en mand, siger han, saa og saa mange lod sølv, og jeg forholdt ham dem, men en dag stod han i min stue med velvæbnede mænd, og saa udredede jeg sølvet. Desværre, vi er ikke længer komne endnu i Europa i vor civilisation, end at vi endnu med den mand kunde komme til at sige: Jeg udredede sølvet; thi han stod med velvæbnede mænd i min stue. Det blev fremholdt af en tidligere taler, at i et forhold til vor nabomagt havde vi optraadt paa en yderst forsonlig maade, og det er ganske rigtigt, at vi saa har gjort; men jeg er bange for, at hvis vi ikke er istand til at kunne støtte vore ord med vor rustning, med vor krigsberedskab, saa kan vi resikere ikke alene at blive udsat for krænkelser, men ogsaa at blive udsat for tab, uden at vi kommer til, hvad man kalder krigsførsel.

Jeg har fundet det nødvendigt paa grund af min stilling i fredssagens arbeide at udtale dette. Ingen skulde være mere tilbøielig end jeg til at slutte med alskens rustninger; men det gjælder desværre, at man her ikke godt kan gaa længer, end naboen vil. Der blev under denne sags tidligere behandling reist spørgsmaal om erklæring om permanent neutralitet. Jeg skulde gjerne se, at vi kunde erklære vor permanente neutralitet; men jeg indrømmer, at dette spørgsmaal nu tiltrænger en nærmere drøftelse, og jeg vil derfor ikke gaa ind paa det. Det er klart, at der til en erklæret neutralitet ogsaa tiltrænges, at man er istand til paa ethvert punkt at hævde den, og der ligger jo ogsaa heri, at man ikke kan afstaa fra at ruste sig til sin neutralitets sikring. Jeg skal indskrænke mig til disse udtalelser.

Bernhard Hanssen: Til hr. Gunnar Knudsen maa jeg faa lov at sige, at en erklæret permanent neutralitet ingen andre forpligtelser lægger paa vedkommende stat i fredstid end dem, at vedkommende stat maa holde sig borte fra krigspolitiske alliancer. Det skulde jeg mene vil være vor regjerings pligt, enten vi erklærer os neutrale eller

ikke, og til vort lands gavn. I krigstilfælde har den permanent neutrale stat ifølge folkeretten samme forpligtelse som enhver neutral stat, ingen anden. Jeg tror neppe, hr. Gunnar Knudsen var opmærksom paa, at den slags neutralitet, som jeg tog afstand fra, det var den garanterede neutralitet, ikke den anerkjendte. Det var min mening, som det er hr. Gunnar Knudsens og stats- og udenrigsministerens mening, at den erklærede permanente neutralitet maa finde anerkjendelse hos nabomagterne, fremfor alt hos stormagterne, helst hos alle magter, med hvem vi kan tænkes at komme i forbindelse, hvis det skal kunne tænkes at blive praktisk politik; men en saadan anerkjendelse kan ifølge folkeretten enten være stiltiende eller direkte udtalt. Naar vedkommende stat enten stiltiende eller ved direkte udtalelser anerkjender en erklæret neutralitet, saa har det neutrale land de rettigheder og forpligtelser, som vi stiler mod, og som vi finder passer for et land og et folk, som bør styres og ledes efter fredsprincipet. Jeg har med tilfredshed hørt stats- og udenrigsministerens erklæring om, at den nu afsluttendes traktat hverken vanskeliggjør eller overflødiggjør en videre udvikling af den erklærede permanente neutralitet, og jeg har forstaaet ham saa, at det er regjeringens opgave at imødekomme Stortingets tidligere henstillen paa dette omraade fremdeles, naar tiden maatte være beleilig og af regjeringen ansees passende. Jeg vil haabe, at den tid ikke maa være ret fjern; thi det er en sag, som vi ikke kan slippe, før den er tilfredsstillende gennemført.

Chr. Knudsen: Jeg kunde af udtalelser, som er fremkommet overfor mine bemærkninger, fristes til at tro, at jeg havde rørt ved en ond byld. Naar man imidlertid mener og udtaler, at man ved en traktat som denne ikke kan gjøre regning paa, at den skal fyldestgjøre for vort forsvar, og taler om forsømmelse og sogar tillægger min lille fraktion her i tinget en saadan optræden, som "undergraver" vort forsvar, saa vil jeg gjøre opmærksom paa, at den engelske statsmand, som paa Haagerkonferancen mente, at det vilde være rigtigt at optage spørgsmaalet om begrænsede rustninger, han maatte dog have en tro paa, at traktater skulde kunne være et middel til i nogen grad at begrænse udgifterne til militærvæsenet; thi hvorfor skulde han ellers forsøge at faa spørgsmaalet frem paa Haagerkonferancen? Jeg kan ikke skjønne, at det kunde være med andet for øie, end at ialfald han havde tro paa traktater. En overenskomst der var jo ogsaa noget lignende som en traktat; man maa vel kalde det saa; selv om det var en overenskomst mellem samtlige stater, som deltog, saa var det dog vel en traktat, som var bleven resultatet af det, hvis magterne var gaaet med paa det. Jeg sagde forøvrigt, og jeg gjentager det: Jeg havde den tro, at hvad Stortinget tidligere, i 1902, har udtalt i denne materie, nemlig at der ogsaa skal stræbes hen til at oprette voldgiftstraktater med andre lande, det skal

fremdeles være regjeringens bestræbelse, og i saa fald vil jeg dog tro, at alle, som er fredsvenner - og det har jo Stortinget som helhed udtalt sig for, at det er fredsvenligt - alle disse maa da være af den anskuelse, at voldgiftstraktater skal hjælpe til, at nationerne skal kunne indskrænke sine udgifter til militærvæsenet; thi hvad skulde de ellers tjene til? Og det er det, som ogsaa min fraktion har ment og villet arbeide hen til, nemlig at i nogen grad erstatte vore udgifter til militærvæsenet med voldgiftstraktater. Den traktat, vi her har faaet, maa kunne være et indledende skridt i den retning, den maa kunne være en foranledning til at kunne faa oprettet ogsaa voldgiftstraktater, og da mener jeg, at indirekte ialfald maa den være en anledning til, at vi kan begrænse vore udgifter til militærvæsenet. Jeg vil gjentage og pointere dette; thi det maa dog være den rette forstaaelse af tingen, og jeg vil antage og tro, at vort folk vil vokse i fredstanken og derfor vil komme til lidt efter lidt at slutte sig om denne og derigjennem om det standpunkt, som jeg her har udtalt.

Svendsbøe: Vi har i mange aar strævet med paa forskjellige maader at sikre vor selvstændighed og fred. De mænd som har staaet først i rækken i det arbeide tæller flere av den nuværende regjeringens medlemmer. De har saaledes godt sat sig ind i alle de sager eller gjort sig kjendt paa de veie som kunde føre til det store maal, rigets selvstændighed og fredens bevarelse. Den foreliggende traktat anser jeg som en frugt af et langsomt, besværligt og møisommeligt arbeide, hvis resultat nu endelig er forelagt Stortinget, for at det kan sige sin mening derom. Skal Stortinget være i overensstemmelse med, hvad det har udtalt ned igjennem en række aar, saa finder jeg ikke andet end, at det selvfølgelig maa give sin enstemmige tilslutning til den traktat, som nu foreligger anbefalet til vedtagelse af Regjeringen. Her er ikke fra noget hold antydning noget andet end at traktaten er god, og videre at den har endog saa mange gode sider og vil virke til betryggelse og bør derfor antages. Men ikke desto mindre er der ogsaa adskillige mislyd kommen tilorde men fra hold, hvorfra det ikke kan forundre. Der har været skrevet minst det halve, kanske det hele aar om den kommende traktat, hvad den maatte byde paa. Der er paa forhaand arbeidet saa meget imod den, at man kunde ikke vente, at den skulde gaa igjennem Stortinget, uden at de mislyd, ogsaa her idag skulde komme tilorde.

Hr. Mowinckel kaldte traktaten et døgnpapir, og derfor kunde den tilfredsstillende ham, saa at han kunde stemme for den. Der var ved den rettet en braad mod Sverige osv. Nei, der er visselig ikke rettet nogen braad mod Sverige. Altsaa lyspunktet for hr. Mowinckel var, at den var saa kortvarig, at man kunde faa gjort den om igjen. Regjeringen burde ikke givet sig ud paa denne traktatvei fører han til. Det skulde vel ikke være saa, at det er

fordi den er affattet og faaet istand af den Michelsenske og Løvlandske regjering og derfor indeholder en braad mod hr. Mowinckel selv, at det er nærmest derfor, den ikke passer? Hr. Mowinckel talte videre om de "ulykkelige Karlstaddage". Jeg vil tillade mig at sige, at Karlstaddagene havde det store ved sig, at der blev sluttet fred, før krigen brød ud, paa saadanne betingelser, at Norge gik ud derfra som et selvstændigt rige. Det norske folks store flertal er tilfreds med Karlstadafgjørelsen, og Norges land og folk vil til alle tider sætte de mænd høit og i ære, som har den største fortjeneste af Karlstaddagenes avgjørelser. Naar hr. Mowinckel kaster sig over den avgjørelse, maa det ikke staa uimodsaagt. Det er kommet dertil nu med hr. Mowinckel og flere, at vi skal arbeide sammen med Sverige for fælles maal ogsaa i udenrigsstyrelser. Dette er en kursændring. Der er skeet en hurtig omvendelse. Det er ikke længe siden, at alt hvad der var svensk og stod i forbindelse dermed ikke var velset her. Hvis nogen talte om, at vi skulde komme til at forhandle med Sverige og komme af med det paa en rimelig maade, da var man "hjemmesvensker". Det er godt, man kan leve saa længe, at man kan høre de modsatte meninger fra de samme hold. Altsaa, jeg vil have udtalt, at jeg personlig er tilfreds med traktaten og ser i den en betryggelse og et vern for Norges selvstændighed og en betryggelse for fredens bevarelse, hvad vi til alle tider i Stortinget har sat den største pris paa. Den mislyd, som er kommet tilorde her, har efter min mening ikke noget andet at sige, end at man vrider sig saaledes tilsidst for at vise, at man havde nogen ret i forhaandsudtalelserne om, at man ikke kunde vente sig noget godt af en traktat, som kom istand under denne regjering, der dog har havt de største og bedste betingelser og overfor udlandet absolut den største autoritet til at kunne faa noget brugbart igjennem. Derfor fortjener regjeringen det norske folks tak og anerkjendelse for godt og vel udført arbeide specielt paa det punkt.

Ivar Aavatsmark: Den ærede statsminister udtalte, første gang han havde ordet, at han ansaa muligheden af fiendtligheden fra Sveriges side for aldeles udelukket; thi "ingen ansvarlig svensk politiker vilde nære eller støtte saadanne planer". Jeg vil haabe, at disse statsministerens ord ikke er saaledes at forstaa, at fremtidige forsvarsforanstaltninger ikke skal anordnes saaledes, at de ikke ogsaa sikter paa mulighed for en krig med Sverige. Jeg mener, at mange foreteelser i den senere tid tyder paa, at der i Sverige er ledende mænd, som netop har sin opmærksomhed henvendt paa disse forhold. Og hvorledes skulde det anderledes være? Den svenske stat har gennem aarhundreder ligget i strid med Norge, og svenske bestræbelser har til alle tider gaaet ut paa at bemægtige sig dele af Norge. Hvad skulde nu være skeet, som skulde ha bevirket, at en anden opfatning var blevet

den ledende i Sverige? Jeg vil pege paa dette, fordi jeg haaber, at den mand, som nu sidder i regjeringen og skal varetage forsvarets interesser, ikke deler statsministerens her fremholdte anskuelser. Jeg haaber, at forsvarsministeren ikke vil forsømme at varetage forsvarets interesser saaledes som jeg mener det bør varetages ligeoverfor Sverige.

Forøvrigt vil jeg takke statsministeren for de ord, som statsministeren i sit andet foredrag udtalte om nødvendigheden af at holde forsvaret oppe. Jeg vil henstille til hr. statsministeren at gjentage de ord offentlig, for jeg tror, det vil være til stor støtte og gavn for forsvarsbevægelsen i landet.

Horst: Jeg blev, da jeg havde ordet, pludselig grebet af et ildebefindende og maatte afbryde, hvad jeg havde at sige. Men da jeg ikke er kommet mig, vil jeg ikke paany tage ordet.

Komiteen havde indstillet paa saadan beslutning:

"Stortinget meddeler sin godkjendelse af den under 2den november 1907 undertegnede traktat mellem Norge, Tyskland, Frankrige, Storbritannien og Rusland angaaende Norges integritet."

Hr. Carl Berner indtog atter præsidentpladsen.

Votering:

Komiteens indstilling bifaldtes enstemmig.

Præsidenten: Jeg foreslaar nu, at præsidenten bemyndiges til at offentliggjøre voteringsresultatet, det og intet andet. Forsaavidt dette bifaldes, vil følgen blive, at propositionen, indstillingen og debatten her indtil videre ikke bliver at offentliggjøre, og jeg vil henstille til d'hr. repræsentanter at tage vel vare paa sine dokumenter vedrørende denne sag og erindre, at de bliver at tilbagelevere snarest til kontoret.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Mødet hævet kl. 19.55.
